

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Lublinie

LLU.411.006.05.2017

S/17/005

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Lublinie

ul. Okopowa 7, 20-022 Lublin

T +48 81 461 31 20, F +48 81 461 31 11

llu@nik.gov.pl

Adres korespondencyjny: Skr. poczt. P-112, 20-001 Lublin 1

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	S/17/005 – Prawidłowość działania służb i inspekcji funkcjonujących na wybranych przejściach granicznych zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego, w zakresie ilości i jakości importowanych zbóż
Okres objęty kontrolą i	Lata 2015-2017 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych)
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Lublinie
Kontroler	Krzysztof Maliszewski, doradca techniczny, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LLU/65/2017 z dnia 07.04.2017 r. (dowód: akta kontroli, str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Graniczna Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Hrebennem (<i>Graniczna Stacja lub GSS-E</i>), 22-680 Lubycza Królewska
Kierownik jednostki kontrolowanej	Andrzej Małka, Państwowy Graniczny Inspektor Sanitarny w Hrebennem (dalej <i>Graniczny Inspektor</i>) od 15 czerwca 2011 r. (dowód: akta kontroli, str.5, 64)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ działania GSS-E prowadzone w latach 2015-2017 (I kw.) na Drogowym Przejściu Granicznym (*DPG*) w Hrebennem i Kolejowym Przejściu Granicznym (*KPG*) w Hrubieszowie, w zakresie granicznej kontroli sanitarnej jakości zbóż przeznaczonych na cele żywieniowe, których miejscem docelowego przeznaczenia był obszar Polski.

Pozytywną ocenę uzasadnia:

Uzasadnienie
oceny ogólnej

- właściwe zorganizowanie pracy w Punktach Granicznej Kontroli Sanitarno-Epidemiologicznej (PGKS-E) w Hrebennem i w Hrubieszowie (komórki organizacyjne Granicznej Stacji) oraz wyposażenie ich w sprzęt techniczny umożliwiający prowadzenie granicznej kontroli sanitarnej zbóż przeznaczonych na cele spożywcze;
- zawarcie przez Granicznego Inspektora porozumienia ze Służbą Celną normującego zasady współpracy przy przeprowadzaniu kontroli granicznych (celnych i sanitarnych) w obrębie DPG w Hrebennem;
- rzetelne prowadzenie w okresie objętym kontrolą granicznej kontroli sanitarnej zbóż przeznaczonych na cele spożywcze oraz przestrzeganie obowiązujących w tym zakresie procedur;
- udzielanie odmowy wjazdu i cofanie przesyłek do nadawcy w przypadku niespełnienia warunków jakościowych oraz informowanie importera o powtarzających się przypadkach niezachowania kluczowych parametrów jakości przywożonego towaru;
- przekazywanie Głównemu Inspektorowi Sanitarnemu w II połowie 2016 r. danych dotyczących ilości i zakresu przeprowadzonych kontroli zbóż importowanych z Ukrainy.

Uwagi NIK dotyczą:

- braku procedur wewnętrznych normujących zasady podziału partii towaru zgłoszonego do granicznej kontroli sanitarnej, na część spełniającą wymagania zdrowotne przez

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

środek spożywczy i część niespełniającą tych wymagań cofaną do nadawcy oraz sposób odnotowania tego podziału w rejestrze zgłoszeń ocenianych partii środków spożywczych objętych kontrolą graniczną;

- pobierania próbek do oceny wstępnej zbóż i nasion roślin oleistych przeznaczonych na cele spożywcze za pomocą próbniaka cylindrycznego o długości roboczej ok. 1,5 m, podczas gdy wysokość zasypu tych towarów przewożonych wagonami sięga nawet ponad 3,0 m;
- przedkładania przez osoby odpowiedzialne za przywożony towar części dokumentów niezbędnych do dokonania granicznej kontroli sanitarnej sporządzonych jedynie w języku ukraińskim lub mołdawskim, a nie w języku polskim lub innym języku urzędowym Unii Europejskiej (UE).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Współpraca Granicznej Stacji ze Służbą Celną

Opis stanu
faktycznego

Dnia 11 września 2008 r. Graniczny Inspektor zawarł z naczelnikiem Urzędu Celnego w Zamościu porozumienie normujące zasady współpracy przy przeprowadzaniu kontroli granicznej (celnej i sanitarnej) w obrębie DPG w Hrebennem. Porozumienie reguluje zasady współpracy administracji celnej i sanitarnej przy przeprowadzaniu kontroli granicznej (celnej i sanitarnej) pojazdów przewożących towary podlegające kontroli sanitarnej. Obydwie służby zobowiązały się wymieniać swoje spostrzeżenia i ustalenia dotyczące przeprowadzanych przez siebie kontroli, mogące mieć wpływ na naruszenie przepisów sanitarnych lub celnych. Kontrolę celną towarów podlegających kontroli sanitarnej powinna zawsze poprzedzać graniczna kontrola sanitarna. Rewizja celna i kontrola sanitarna towarów podlegających kontroli sanitarnej powinna być w miarę możliwości przeprowadzana wspólnie i w jednym czasie. Graniczny Inspektor miał przeprowadzać wyrywkowe kontrole mające na celu sprawdzenie „szczelności” systemu selekcji przesyłek i sprawdzać, czy w przypadku wszystkich przesyłek towarów wwożonych do Wspólnoty, które powinny być kontrolowane pod względem sanitarnym, kontrole sanitarne zostały przeprowadzone prawidłowo. W porozumieniu określono postępowanie z pojazdami przewożącymi towary podlegające kontroli sanitarnej. Poza elektronicznym systemem i kartami zbliżeniowymi, służby miały wypełniać również tzw. obiegowe karty kontrolne, których okazanie administracji sanitarnej stanowiło dowód skierowania towaru do kontroli sanitarnej.

(dowód: akta kontroli, str. 21-28)

Dnia 18 maja 2011 r. naczelnik Urzędu Celnego w Zamościu poinformował Graniczną Stację, że od dnia 17 maja 2011 r. odprawy celne odbywają się bez obiegowych kart kontrolnych, a szczegółowe informacje dotyczące odpraw celnych wpisywane są do systemu elektronicznego.

(dowód: akta kontroli, str. 29)

Na pytanie kontrolera NIK, dlaczego Graniczna Stacja nie zawarła porozumienia dot. współpracy ze Służbą Celną na terenie KPG w Hrubieszowie oraz jakie zasady w tym zakresie obowiązują na tym przejściu granicznym, Graniczny Inspektor wyjaśnił, że *na terenie DPG w Hrebennem służby celne pracują z wykorzystaniem systemu SOCT (System Odpraw Celnych -Towarowych), którego użytkownikiem jest również GSSE w Hrebennem. W związku z powyższym strony podpisały stosowne porozumienie. Na terenie KPG w Hrubieszowie system SOCT nie jest wykorzystywany, w związku z tym służby celne i sanitarne nie zawierały porozumienia w tym zakresie. Wszelkie formalności związane z obsługą w zakresie zgłaszania towarów do granicznej kontroli sanitarnej i pozostałe formalności dotyczące odpraw celnych prowadzone są przez upoważnione przez importerów/przedsiębiorców Agencje Celne mające swe siedziby na terenie KPG w Hrubieszowie.*

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

2. Organizacja pracy w Granicznej Stacji oraz jej wyposażenie techniczne

Zgodnie z art. 79 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia² graniczne kontrole sanitarne obejmują żywność pochodzenia niezwierzęcego oraz materiały lub wyroby przeznaczone do kontaktu z żywnością, przywożone z państw trzecich i przeprowadzane są na zasadach określonych w art. 15-24 rozporządzenia (WE) nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regulami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt³. Graniczne kontrole sanitarne przeprowadzają w przejściach granicznych państwowi graniczni inspektorzy sanitarni oraz w miejscu przeznaczenia towarów (w siedzibie importera albo odbiorcy) państwowi powiatowi lub państwowi graniczni inspektorzy sanitarni.

W załączniku do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 grudnia 2011 r. w sprawie wykazu towarów, które podlegają granicznej kontroli sanitarnej⁴ podano, że do towarów importowanych z państw trzecich należy m.in.:

- pszenica i meslin, przeznaczone wyłącznie do celów spożywczych (poz. 28, kod CN ex 1001) z wyłączeniem przeznaczonych do siewu,
- nasiona rzepaku lub rzepiku, nawet łamane, przeznaczone wyłącznie do celów spożywczych (poz. 35, kod CN ex 1205) z wyłączeniem kodów: 1205 10 10 – do siewu i 1205 90 00 – pozostałe,
- nasiona słonecznika, nawet łamane, przeznaczone wyłącznie do celów spożywczych (poz. 36, kod CN ex 1206 00) z wyłączeniem kodu 1206 00 10 – do siewu.

Podczas kontroli granicznej pszenicy i nasion oleistych, upoważnieni pracownicy GSS-E nie pobierali próbek do dalszych badań laboratoryjnych, dokonywali natomiast wstępnej oceny tych towarów sprawdzając: opakowanie i oznakowanie, barwę, zapach oraz zanieczyszczenia biologiczne i inne.

Graniczny Inspektor wyjaśnił, że w okresie od 01.01.2015 r. do 13.04.2017 r. podczas granicznej kontroli sanitarnej ziaren pszenicy, nasion rzepaku, słonecznika i innych nasion oleistych nie pobierano próbek do badań laboratoryjnych rozszerzonych. Zgodnie z procedurą PK/NG/01 Głównego Inspektora Sanitarnego w zakresie urzędowej kontroli spełnienia wymagań zdrowotnych przez żywność oraz materiały i wyroby przeznaczone do kontaktu z żywnością przeprowadzano: oględziny partii towaru obejmujące ocenę opakowań jednostkowych i transportowych, ocenę oznakowania, ocenę organoleptyczną, ocenę w kierunku zanieczyszczeń biologicznych i innych. Z każdego z ww. środków spożywczych pobierano próbki do wstępnej oceny w kierunku zanieczyszczenia szkodnikami nasion i zbóż, prowadząc badania przy użyciu mikroskopu stereoskopowego. Próbki do badań laboratoryjnych rozszerzonych pobierane są w przypadku powzięcia, w wyniku dokonanych oględzin, uzasadnionego podejrzenia, co do zgodności z wymaganiami zdrowotnymi towaru objętego kontrolą graniczną lub jeżeli postanowienia obowiązujących wprost przepisów UE nakazują przeprowadzenie badań laboratoryjnych.

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

Z regulaminu organizacyjnego Granicznej Stacji wynika, że kontrole sanitarne prowadzi wydzielone w jej strukturze Punkty Granicznej Kontroli Sanitarnej-Epidemiologicznej (Punkty Kontroli) w Hrebennem i Hrubieszowie. Graniczny Inspektor wyjaśnił, że w Punkcie Kontroli w Hrebennem graniczne kontrole sanitarne prowadzi 8 osób (całodobowo - zmiany 12 godzinne) a w Punkcie Kontroli w Hrubieszowie 3 osoby (12 godzin dziennie - od 7:30 do 19:30). W razie potrzeby (urlopy wypoczynkowe, zwolnienia lekarskie itp.) pracownicy z Punktu Kontroli w Hrebennem delegowani są do pracy w Punkcie Kontroli w Hrubieszowie.

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

² Dz. U. z 2017 r. poz. 149, ze zm.

³ Dz. Urz. UE L 165.1 z 30.04.2004 r., ze zm. – dalej: rozporządzenie (WE) nr 882/2004.

⁴ Dz. U. Nr 272, poz. 1612. – dalej: rozporządzenie MZ z dnia 8 grudnia 2011 r.

Z rejestru zgłoszonych oraz zgłoszonych i ocenionych partii środków spożywczych z importu, prowadzonego przez Graniczną Stację wynika m.in., że:

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2015 graniczną kontrolą sanitarną objęto 1 partię pszenicy o masie netto 58.500 kg przywiezioną z Ukrainy do Polski. W Punkcie Kontroli w Hrebennem w roku tym skontrolowano 26 partii o łącznej masie netto 560.815 kg (w tym docelowo do Polski – 11 partii o masie netto 231.000 kg i w tranzycie 15 partii o masie netto 329.815 kg).

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2015 graniczną kontrolą sanitarną objęto łącznie 181 partii nasion rzepaku o masie netto 46.511.642 kg przywiezionych z Ukrainy do Polski. W Punkcie Kontroli w Hrebennem w tym roku skontrolowano 13 partii o łącznej masie netto 283.773 kg (w tym docelowo do Polski – 5 partii o masie netto 109.140 kg i w tranzycie 8 partii o masie netto 174.633 kg).

W Punkcie Kontroli w Hrebennem w roku 2015 skontrolowano ogółem 303 partii nasion słonecznika o masie netto 6.466.248 kg (docelowo do Polski z Ukrainy – 11 partii o masie netto 239.000 kg, do Polski z Mołdawii – 159 partii o masie netto 3.416.140 kg, w tranzycie z Ukrainy – 63 partii o masie netto 1.342.784 kg i w tranzycie z Mołdawii – 70 partii o masie netto 1.468.324 kg).

(dowód: akta kontroli, str. 88-98)

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2016 graniczną kontrolą sanitarną objęto 25 partii pszenicy o masie netto 2.655.387 kg przywiezionych z Ukrainy (w tym do Polski – 18 partii o masie netto 2.197.650 kg, a w tranzycie 7 partii o masie netto 457.737 kg). W Punkcie Kontroli w Hrebennem w tym roku skontrolowano 197 partii o łącznej masie netto 4.321.350 kg (w tym docelowo do Polski – 111 partii o masie netto 2.433.350 kg i w tranzycie 86 partii o masie netto 1.888.000 kg).

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2016 graniczną kontrolą sanitarną objęto łącznie 817 partii nasion rzepaku o masie netto 144.863.967 kg przywiezionych do Polski (z Ukrainy 812 partii o masie netto 143.975.467 kg, a z Mołdawii – 5 partii o masie netto 888.500 kg). W Punkcie Kontroli w Hrebennem w tym roku skontrolowano 104 partii o łącznej masie netto 2.425.720 kg, wszystkie z Ukrainy i docelowo do Polski.

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2016 skontrolowano dwie partii nasion słonecznika, docelowo do Polski z Ukrainy, o masie netto 427.650 kg. W Punkcie Kontroli w Hrebennem skontrolowano ogółem 422 partii nasion słonecznika o masie netto 9.241.664 kg (docelowo do Polski z Ukrainy – 15 partii o masie netto 293.105 kg, do Polski z Mołdawii – 206 partii o masie netto 4.433.558 kg, do Polski z Turcji – jedna partia o masie netto 21.750 kg) i w tranzycie z Ukrainy – 76 partii o masie netto 1.848.450 kg i w tranzycie z Mołdawii – 124 partii o masie netto 2.644.801 kg.

(dowód: akta kontroli, str. 99-130)

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2017 (do 13.04.) graniczną kontrolą sanitarną objęto dwie partii pszenicy o masie netto 212.460 kg przywiezione w tranzycie z Ukrainy. W Punkcie Kontroli w Hrebennem w tym okresie skontrolowano 87 partii o łącznej masie netto 1.906.532 kg - w tym docelowo do Polski z Ukrainy – 55 partii o masie netto 1.208.054 kg i w tranzycie 32 partii o masie netto 698.478 kg (z Ukrainy – 23 partii i 9 partii z Mołdawii).

W Punkcie Kontroli w Hrubieszowie w roku 2017 (do 13.04.) graniczną kontrolą sanitarną objęto łącznie 74 partii nasion rzepaku o masie netto 12.596.050 kg przywiezione do Polski z Ukrainy. W Punkcie Kontroli w Hrebennem w tym okresie skontrolowano trzy partii o łącznej masie netto 68.658 kg, wszystkie z Ukrainy docelowo do Polski.

W Punkcie Kontroli w Hrebennem w roku 2017 (do 13.04.) skontrolowano ogółem 184 partii nasion słonecznika o masie netto 3.963.956 kg (docelowo do Polski z Ukrainy – 7 partii o masie 148.000 kg, do Polski z Mołdawii – 78 partii o masie 1.685.244 kg) oraz w tranzycie z Ukrainy – 59 partii o masie 1.298.000 kg i w tranzycie z Mołdawii – 40 partii o masie 832.712 kg.

(dowód: akta kontroli, str. 131-140)

W odpowiedzi na pismo Granicznego Inspektora z dnia 28 maja 2015 r. (znak: ONS-HŻ.071/26/15) w sprawie granicznych kontroli sanitarnych towarów, których miejscem przeznaczenia jest inne państwo członkowskie UE, prowadzonych zgodnie z rozporządzeniem MZ z 8 grudnia 2011 r., Główny Inspektor Sanitarny dnia 12 czerwca 2015 r. poinformował, że w takim przypadku można przyjąć zasadę odstępowania od granicznej kontroli sanitarnej towarów uwzględnionych w ww. rozporządzeniu przy jednoczesnym przekazaniu właściwemu organowi celnemu stosownej informacji w tym zakresie. Nie ma bowiem uzasadnienia do przeprowadzania granicznej kontroli sanitarnej w przypadku, gdy towar jest przekazywany w procedurze tranzytu np. do Niemiec czy Francji, gdzie podlega ostatecznej odprawie celnej i jest dopuszczany do obrotu na terenie Unii Europejskiej.

(dowód: akta kontroli, str. 30-32)

Na pytanie kontrolera NIK, dlaczego Graniczna Stacja nie odstępowwała od granicznych kontroli sanitarnych na podstawie ww. pisma, Graniczny Inspektor wyjaśnił, że *Pismo GIS z dnia 12 czerwca 2015 roku nie zawiera jednoznacznego stanowiska w sprawie odstępowania od przeprowadzania granicznych kontroli sanitarnych towarów podlegających granicznej kontroli sanitarnej, a kierowanych do innych państw UE. Zgodnie z art.15 Rozporządzenia (WE) Nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt właściwy organ przeprowadza regularne kontrole urzędowe żywności nie pochodzącej od zwierząt przywożonych na terytorium UE. Kontrole te obejmują, co najmniej systematyczną kontrolę dokumentacji, weryfikację kontrolę identyfikacyjną oraz w stosownych przypadkach, kontrolę bezpośrednią. W związku z powyższym zapisem w Rozporządzeniu UE 882/2004, prowadzimy graniczne kontrole sanitarne importowanych środków spożywczych i materiałów do kontaktu z żywnością przywożonych do Polski i innych krajów UE.*

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

Pracownicy Stacji Granicznej prowadzący graniczne kontrole sanitarne upoważnieni zostali przez Granicznego Inspektora do wykonywania czynności kontrolnych:

- w zakresie jakości zdrowotnej środków spożywczych, dozwolonych substancji dodatkowych, innych środków żywności oraz substancji pomagających w przetwarzaniu, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, kosmetyków oraz substancji i preparatów chemicznych przywożonych z zagranicy na obszarze działania Inspektora Granicznego,
- zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 1, 2, 3, 3a, 5, 8 i 9 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej⁵, w obiektach znajdujących się na przejściach granicznych: DPG w Hrebennem, Zosinie i Dołhobyczowie oraz na KPG w Hrubieszowie.

Upoważnieni zostali również do wydawania:

- świadectw o jakości zdrowotnej środków spożywczych, dozwolonych substancji dodatkowych, innych środków żywności, materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością przez DPG w Hrebennem i KPG w Hrubieszowie,
- świadectw o przydatności do produkcji substancji pomagających w przetwarzaniu przywożonych z zagranicy przez DPG w Hrebennem i KPG w Hrubieszowie,
- opinii dotyczących importowanych kosmetyków oraz substancji i preparatów chemicznych przewożonych przez DPG w Hrebennem i KPG w Hrubieszowie,
- decyzji administracyjnych w sprawie ustalenia opłaty za wykonywane czynności kontrolne.

Termin ważności upoważnień: od 01.01.2015 r. do 31.12.2017 r.

(dowód: akta kontroli, str. 51-55)

⁵ Dz. U. z 2017 r., poz. 1261 – dalej: *ustawa o PIS*.

3. Prowadzenie granicznych kontroli sanitarnych importowanych zbóż i nasion oleistych przeznaczonych na cele spożywcze

W Punktach Kontroli w Hrubieszowie i Hrebennem, granicznej kontroli sanitarnej towarów kierowanych do Polski poddano m.in.:

- w roku 2015 - 12 partii pszenicy o łącznej masie netto 289.500 kg oraz 186 partii nasion rzepaku o łącznej masie netto 46.620.782 kg,
- w roku 2016 - 129 partii pszenicy o łącznej masie netto 4.631.000 kg oraz 921 partii nasion rzepaku o łącznej masie netto 147.289.687 kg,
- w roku 2017 (do 13.04) - 55 partii pszenicy o łącznej masie netto 1.208.054 kg oraz 77 partii nasion rzepaku o łącznej masie netto 12.664.708 kg.

(dowód: akta kontroli, str. 88-150)

Dnia 9 czerwca 2014 r. GIS ustalił *Procedurę urzędowej kontroli spełniania wymagań zdrowotnych przez żywność oraz materiały i wyroby przeznaczone do kontaktu z żywnością objęte kontrolą graniczną* (PK/NG/01).

Przedmiotem procedury był sposób i tryb postępowania upoważnionych pracowników organów PIS w trakcie przeprowadzania granicznej kontroli sanitarnej, w tym wzory dokumentów i sposoby dokumentowania czynności kontrolnych, z uwzględnieniem wymagań określonych w rozporządzeniu (WE) nr 822/2004 oraz wymagań dotyczących sposobu i trybu postępowania właściwych organów wynikających z innych obowiązujących wprost przepisów Unii Europejskiej określających szczególne warunki przywozu lub zwiększony poziom kontroli towarów przywożonych z państw trzecich. Procedura ma zastosowanie w podejmowanych czynnościach kontrolnych w punktach granicznej kontroli sanitarnej na granicznych przejściach drogowych, kolejowych, w portach lotniczych oraz rzecznych i morskich oraz w składach celnych, w miejscach docelowego przeznaczenia lub innych właściwych miejscach określonych w rozporządzeniu (WE) nr 882/2004.

Z procedury wynika m.in., że:

- każda kontrola powinna być wykonywana w sposób gwarantujący bezpieczeństwo pracownika, środowiska naturalnego oraz w sposób nie mający wpływu na bezpieczeństwo kontrolowanego towaru;
- pracownicy po zgłoszeniu przez osobę odpowiedzialną za towar, partii towaru do granicznej kontroli sanitarnej odnotowują zgłoszenie w rejestrze zgłoszonych oraz zgłoszonych i ocenionych partii środków spożywczych z importu. Rejestr zawiera m.in. następujące dane: nazwę zgłaszającego i importera, nazwę produktu i kraj pochodzenia, wielkość partii (kg), datę odprawy, znak sprawy (nr protokołu i decyzji ustalającej opłatę);
- po potwierdzeniu nadejścia towaru i przyjęciu wniosku o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej lub innego dokumentu wg wzoru określonego w obowiązujących wprost przepisach UE, w tym np. wspólnotowego dokumentu wejścia CED, pracownicy PIS, w porozumieniu z organami celnymi, dokonują czynności kontrolnych obejmujących:
 - *przeгляд i ocenę dokumentacji.* Z okazanych dokumentów muszą wynikać dane dotyczące nazwy towaru, wielkości partii, kraju pochodzenia, nazwy producenta i osoby odpowiedzialnej za towar oraz miejsca docelowego przeznaczenia towaru. Przedstawione certyfikaty, deklaracje i wyniki badań laboratoryjnych powinny umożliwić porównanie deklarowanej jakości zdrowotnej towaru z przepisami prawa. Dokumentacja podlegająca kontroli powinna być przedkładana w języku polskim lub innym języku urzędowym UE. Jeżeli ze względu na bezpieczeństwo żywności okaże się to niezbędne, należy zażądać uwierzytelnionego tłumaczenia dokumentacji przedłożonej w innym języku UE. Kontrola dokumentacji odbywa się każdorazowo w przypadku towarów określonych w rozporządzeniu MZ z dnia 8 grudnia 2011 r. W przypadku towarów objętych kontrolą graniczną na podstawie obowiązujących wprost przepisów UE kontrolę dokumentacji przeprowadza się zgodnie z częstotliwością określoną w tych przepisach;
 - *ocenę warunków transportu i składowania.* Należy ocenić:
 - a) stan sanitarny środka transportu,

- b) temperaturę przewozu towarów łatwopsujących, które dla zachowania bezpieczeństwa zdrowotnego muszą być przechowywane i przewożone w temperaturze zgodnej z deklaracją producenta,
 - c) warunki przewozu,
 - d) czy w trakcie składowania i transportu nie wystąpiły okoliczności mające wpływ na bezpieczeństwo towarów, w tym kontrolę warunków składowania, ze szczególnym uwzględnieniem temperatury składowania danej partii u odbiorcy w przypadku towarów, które dla zachowania bezpieczeństwa zdrowotnego muszą być przechowywane w temperaturze zgodnej z deklaracją producenta;
- oględziny partii towaru obejmujące:
- a) ocenę stanu opakowań jednostkowych i transportowych (rodzaj, odkształcenia, uszkodzenia, szczelność, czystość),
 - b) ocenę oznakowania opakowań jednostkowych i transportowych,
 - c) ocenę organoleptyczną (barwa, zapach, konsystencja, zawilgocenie, oznaki zepsucia),
 - d) ocenę w kierunku widocznych zanieczyszczeń biologicznych i innych.

Oceny warunków transportu i składowania oraz oględzin partii towaru dokonuje się uwzględniając, zgodnie z art. 16 rozporządzenia (WE) nr 882/2004:

- zagrożenia związane z różnymi rodzajami żywności,
- historię zgodności z wymaganiami państwa trzeciego dotyczącymi danego towaru i zakładu, z którego pochodzi oraz osoby odpowiedzialnej za towar,
- kontrole, które przeprowadziła osoba odpowiedzialna za towar,
- gwarancje, jakich udzielił właściwy organ państwa pochodzenia.

Próbki do badań laboratoryjnych pobiera się:

- w przypadku powzięcia, w wyniku dokonanych oględzin, uzasadnionego podejrzenia co do zgodności z wymaganiami zdrowotnymi towaru objętego kontrolą graniczną lub, jeżeli jest to uzasadnione, ze względu na ryzyko dla bezpieczeństwa żywności,
- zgodnie z postanowieniami obowiązujących wprost przepisów Unii Europejskiej dotyczących kontroli towarów przywożonych z państw trzecich,
- zgodnie z „Planem pobierania próbek do badania żywności w ramach urzędowej kontroli i monitoringu dla Państwowej Inspekcji Sanitarnej”, uwzględniającym wytyczne GIS określone na dany rok,
- w przypadku partii towarów stwarzających zagrożenie wystąpienia skażenia promieniotwórczego, jeżeli brak jest certyfikatu producenta /osoby odpowiedzialnej za towar określającego poziom tego skażenia w danej partii towaru.

W wyniku oględzin wypełnia się dokument pn. ocena wstępna bezpieczeństwa zdrowotnego jednego asortymentu towaru objętego kontrolą graniczną (ZF/PK/NG/01/01/01), stanowiący załącznik do protokołu kontroli partii towarów objętych kontrolą graniczną (F/PK/NG/01/01).

Po przeprowadzeniu czynności granicznej kontroli sanitarnej upoważniony pracownik sporządza, w dwóch egzemplarzach, protokół kontroli partii towarów objętych kontrolą graniczną. Oryginał protokołu przekazuje osobie odpowiedzialnej za towar lub jej przedstawicielowi, kopię pozostawia w dokumentacji.

Po przeprowadzeniu kontroli granicznej Graniczny Inspektor wydaje świadectwo spełnienia wymagań zdrowotnych przez środek spożywczy przekraczający granicę (zgodne ze wzorem określonym w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 14 lutego 2007 r. w sprawie wzorów wniosku o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej oraz świadectwa spełnienia wymogów zdrowotnych⁶). Świadectwo sporządza się w trzech egzemplarzach, z których oryginał i kopię otrzymuje osoba odpowiedzialna za towar, druga kopia pozostaje w dokumentacji GSSE.

W przypadku oceny negatywnej kontrolowanej partii towaru Graniczny Inspektor wydaje decyzję zakazującą wprowadzenia do obrotu lub przetwórstwa w kraju środka spożywczego lub nakazującą jego zniszczenie. W przypadku odrzucenia na przejściu granicznym partii towaru niespełniającego wymagań w zakresie bezpieczeństwa żywności, Graniczny

⁶ Dz. U. nr 44, poz. 286 – dalej: rozporządzenie MZ z dnia 14 lutego 2007 r.

Inspektor po wstępnym oszacowaniu ryzyka dla zdrowia konsumenta przekazuje powiadomienie w ramach Systemu Wczesnego Ostrzegania o Niebezpiecznej Żywności i Paszach – RASFF.

Za wykonywane czynności kontrolne pobierana jest opłata, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 8 maja 2009 r. w sprawie opłat za czynności wykonywane przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w ramach urzędowych kontroli żywności⁷. Każda partia środka spożywczego poddana kontroli ewidencjonowana jest w rejestrze zgłoszeń ocenianych partii towarów objętych kontrolą graniczną.

(dowód: akta kontroli, str. 33-40)

Punkty Kontroli w Hrebennem i Hrubieszowie wyposażone były w m.in. w próbnik komorowy stalowy duży o średnicy 40 mm i długości roboczej ok. 1,60 m (umożliwiający pobranie próbek z pięciu poziomów), próbnik komorowy typu MULTI, próbnik stożkowy FARMA, szufelki wagowe, sita laboratoryjne różnych średnic, wilgotnościomierz do zboża HE *lite*, lampę z lupą, wagę elektroniczną WPT/P 6C, kuwetę laboratoryjną, próbnik Liqui, mikroskop stereoskopowy, wstrząsarkę sitową, wagę platformową i detektor PH₃.

Graniczny Inspektor wyjaśnił, że wyposażenie PGKSEp w sprzęt pomocniczy i przyrządy pomiarowe zarówno w Hrebennem, jak i w Hrubieszowie jest wystarczające do prowadzenia granicznych kontroli sanitarnych importowanych środków spożywczych z krajów trzecich do Polski i innych krajów UE.

W Polskiej Normie PN-EN ISO 542 Pobieranie próbek *Nasiona oleiste* określono metody pobierania próbek nasion oleistych. W normie zdefiniowano pojęcia: partii, którą jest ustalona wielkość dostawy, o masie nie przekraczającej 500 ton, uważana za jednorodną i pozwalającą na określenie jakości oraz próbki pierwotnej, którą jest mała ilość nasion oleistych pobrana jednorazowo z jednego miejsca partii. Próbkę pierwotną powinny być pobierane z różnych części partii, tak aby po połączeniu wszystkich próbek pierwotnych otrzymana próbka był reprezentatywna dla partii. Jeżeli próbki pobiera się z wagonów lub ciężarówek, próbki pierwotne należy pobierać przynajmniej z trzech poziomów (mając na uwadze możliwość rozsortowania ładunku, szczególnie w przypadku samochodów znajdujących się w ruchu) za pomocą cylindrycznego lub stożkowego próbnika, zależnie od rodzaju produktu - wagony lub ciężarówki do 15 t - pięć punktów pobierania (środek i 50 mm od ściany), wagony od 15 do 30 t - osiem punktów pobierania próbek (dwie w środku i sześć przy ścianach) oraz wagony od 30 t do 50 t - jedenaście punktów (trzy w środku i osiem przy ścianach). Jeżeli budowa wagonu lub ciężarówki uniemożliwia taki sposób pobierania próbek, należy stosować metodę stosowaną dla produktów w ruchu (zalecaną do ogólnego stosowania).

(dowód: akta kontroli, str. 41-50, 66, 77-85)

Kontroler NIK dokonał oględzin czynności związanych z prowadzeniem granicznej kontroli sanitarnej:

a) partii słonecznika łuskanego w ilości 21.750 kg (870 worków – 29 palet) przewożonych z Mołdawii do Polski dnia 13 kwietnia 2017 r. samochodem ciężarowym przez DPG w Hrebennem. Do wniosku o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej środka spożywczego dołączono: fakturę sporządzoną w języku mołdawskim i angielskim, dokument CMR (list przewozowy) sporządzony w języku mołdawskim i rosyjskim, certyfikat fitosanitarny sporządzony w języku mołdawskim i angielskim, certyfikat zgodności sporządzony w języku angielskim oraz raport z badań dot. toksycznych elementów, mykotoksyn, pestycydów i parametrów fizykochemicznych i organoleptycznych sporządzony w języku angielskim oraz oświadczenie importera w języku polskim, że słonecznik łuskany przeznaczony jest do celów spożywczych i nie będzie stosowany jako składnik paszy oraz nie będzie przeznaczony do produkcji kielków.

Czynności granicznej kontroli sanitarnej rozpoczęto od analizy treści wniosku o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej środka spożywczego oraz załączonych do niego dokumentów. Następnie sprawdzono numer samochodu, a po otwarciu przestrzeni ładunkowej dokonano oceny warunków transportu stwierdzając, że worki papierowe ułożono warstwowo na

⁷ Dz. U. Nr 78, poz. 656 ze zm. – dalej: rozporządzenie MZ z dnia 8 maja 2009 r.

paletach, palety są ofoliowane, towar prawidłowo zabezpieczony na czas transportu, powierzchnia załadunkowa czysta, sucha. W ramach oględzin i oceny bezpieczeństwa zdrowotnego stwierdzono, że przewożone nasiona słonecznika są łuskane i całe. Opakowanie i oznakowanie towaru jest prawidłowe – nasiona przewożone są w workach papierowych, podwójnych, zszywanych o masie 25 kg, oznaczonych etykietą w języku polskim i angielskim, na której podano: nazwę towaru, rok zbioru, kraj pochodzenia, masę netto, datę minimalnej trwałości i numer partii. Stwierdzono, że nasiona mają prawidłową barwę, są jasnoszare. Zapach jest właściwy (bez wyczuwalnych obcych zapachów). Konsystencja jest właściwa – sypka. Do oceny wstępnej pobrano próbnikiem ok. 0,5 kg nasion słonecznika. Otwory w workach po pobraniu próbek zabezpieczono. Podczas kontroli poza próbnikiem wykorzystano sito, wytrząsarke sitową oraz mikroskop stereoskopowy. Analiza sitowa oraz oględziny za pomocą mikroskopu pozwoliły ustalić, że zanieczyszczeń biologicznych i innych nie stwierdzono.

W wyniku przeprowadzonej kontroli granicznej dnia 13.04.2017 r. wydano: świadectwo spełnienia wymagań zdrowotnych przez środek spożywczy przekraczający granicę nr IMP.671.1/1063/17, sporządzono protokół kontroli partii towarów objętych kontrolą graniczną o tym samym numerze i wydano z upoważnienia Granicznego Inspektora decyzję ustalającą opłatę w wysokości 150 zł za przeprowadzenie czynności kontroli granicznej. Opłatę ustalono zgodnie z rozporządzeniem MZ z dnia 8 maja 2009 r.

(dowód: akta kontroli, str. 77-78, 151-167)

b) partii nasion rzepaku o masie netto 362.250 kg, przewożonych przez KPG w Hrubieszowie, z Ukrainy do Polski, sześcioma wagonami kolejowymi dnia 24 kwietnia 2017 r., kiedy to przedstawiciel importera złożył wniosek o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej środka spożywczego w Punkcie Kontroli w Hrubieszowie. Wniosek nie został zarejestrowany w rejestrze granicznych kontroli sanitarnych Granicznej Stacji. Po zapoznaniu z treścią wniosku i dokumentów do niego załączonych przystąpiono do oględzin przewożonej partii. Po identyfikacji numeru pierwszego wagonu wchodzącego w skład partii i otwarciu przez pracownika kolei oplombowanych górnych otworów zasypowych pracownik Granicznej Stacji dokonał sprawdzenia za pomocą czujnika poziomu stężenia fosforowodoru (PH_3) w przestrzeni ładunkowej nie stwierdzając nieprawidłowości, a następnie pobrał 12 próbek nasion rzepaku, które po wymieszaniu posłużyły do przygotowania próbki do oceny wstępnej poprzez wymieszanie, zredukowanie i utworzenie próbki średniej z tego wagonu. Do pobierania próbek wykorzystywano próbnik komorowy stalowy duży o średnicy 40 mm i długości roboczej ok. 1,60 m (umożliwiający pobranie próbek z pięciu poziomów). Wysokość zasypu nasion rzepaku od dna leja wysypowego wagonu do górnego poziomu nasion pod włazem zasypowym wynosiła ok. 4,0 m, natomiast pomiędzy lejami wysypowymi ok. 3,0 m. Po sprawdzeniu numeru drugiego wagonu i jego otwarciu, pracownik Granicznej Stacji nie stwierdził przekroczenia dopuszczalnego stężenia fosforowodoru w przestrzeni ładunkowej, pobrał 12 próbek i utworzył próbkę średnią. Po otwarciu trzeciego wagonu stwierdzono znaczące przekroczenie dopuszczalnego stężenia fosforowodoru w przestrzeni ładunkowej (dopuszczalny poziom $0,14 \text{ mg/m}^3$). W związku ze stwierdzonym zagrożeniem zdrowia osoby prowadzącej graniczną kontrolę sanitarną o powyższym fakcie poinformowano uczestniczącego w kontroli agenta celnego, który wezwał importera do przeprowadzenia szczegółowych badań stężenia fosforowodoru w przestrzeni ładunkowej trzeciego z kontrolowanych wagonów oraz pozostałych trzech wchodzących w skład partii. Z raportu nr 46/1001201-6 z dnia 24.04.2017 r. wynika, że stężenie fosforowodoru w trzech wagonach (z czterech poddanych sprawdzeniu) przekraczało poziom dopuszczalny i wynosiło od $0,36$ do $1,07 \text{ mg/m}^3$.

W związku z powyższym, przedstawiciel importera zgłaszający towar do granicznej kontroli sanitarnej dokonał podziału partii ziarna rzepaku składającej się z sześciu wagonów na dwie złożone z trzech wagonów każda oraz złożył w Punkcie Kontroli w Hrubieszowie dwa nowe wnioski o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej środka spożywczego. W dokumentach dotyczących tej sprawy, znajdujących się w Granicznej Stacji, nie ma wniosku przedstawiciela importera o podział partii ziarna rzepaku.

Pierwszy ze złożonych po podziale partii wniosków nr IMP.11/1165/17 z dnia 24.04.2017 r. dotyczył trzech wagonów z ziarnem rzepaku o łącznej masie netto 177.850 kg. Do wniosku dołączono: fakturę sporządzoną w języku angielskim, raport z badań poziomu stężenia fosforowodoru w języku angielskim, oświadczenie importera o przeznaczeniu nasion rzepaku na cele spożywcze (w języku polskim) i oświadczenie importera w języku polskim o braku modyfikacji nasion rzepaku (GMO). Dokumenty sporządzone w języku ukraińskim przez specjalistyczną firmę potwierdzające: przeprowadzenie fumigacji – proces miał być zakończony dnia 19.04.2017 r.; przeprowadzenie kontroli procesu fumigacji i degazacji (usuwanie gazów używanych w procesach niszczenia szkodników), która miała być zakończona dnia 22.04. 2017 r. (poziom PH_3 nie przekraczał $0,1 \text{ mg/m}^3$); jakość ziarna rzepaku z informacją, że nasiona pochodzą ze zbiorów 2016 r., klasa pierwsza o właściwym kolorze oraz o stwierdzonych domieszkach; certyfikaty: fitosanitarne, o braku GMO, poziomie kwasu erukowego, braku szkodliwego promieniowania, poziomie radioaktywnego zanieczyszczenia metalami, dot. metali ciężkich, mykotoksyn, fumigantów oraz pestycydów.

Próbki wyselekcjonowane z trzech wagonów zostały zmieszane i przygotowano z nich ok. 3 kg uśrednioną próbkę, która poddana została analizie na sitach kontrolnych. Za pomocą mikroskopu stereoskopowego stwierdzono niewielką ilość zanieczyszczeń organicznych. Wyniki czynności kontrolnych przedstawiono w ocenie wstępnej bezpieczeństwa zdrowotnego jednego asortymentu towaru objętego kontrolą graniczną (załącznik nr 1 do protokołu kontroli towarów objętych kontrolą graniczną) z którego wynikało, że trzy wagony wchodzące w skład partii były szczelne, zamknięte, nieuszkodzone i oznakowane, zewnętrzne powierzchnie wagonów zanieczyszczone były pozostałościami po poprzednich ładunkach, a wewnętrzne powierzchnie włazów czyste. Po wstępnej ocenie dnia 24.04.2017 r. wydano: świadectwo spełnienia wymagań zdrowotnych przez środek spożywczy przekraczający granicę nr IMP.671.1/1165/17 oraz decyzję o tym samym numerze ustalającą opłatę w wysokości 165 zł za przeprowadzenie czynności granicznej kontroli sanitarnej. Opłatę ustalono zgodnie z rozporządzeniem MZ z dnia 8 maja 2009 r.

(dowód: akta kontroli, str. 168-196, 79-83)

Drugi złożony przez przedstawiciela importera wniosek nr IMP.11/1166/17 z dnia 24.04.2017 r., dotyczył trzech wagonów o łącznej masie netto 184.400 kg w których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego poziomu PH_3 . Do wniosku dołączono dokumenty dotyczące ww. trzech wagonów i jakości nasion rzepaku w nich przewożonych, identyczne do załączonych do wniosku nr IMP.11/1165/17 z dnia 24.04.2017 r., sporządzone w tej samej formie i w tych samych językach.

Z uwagi na przekroczenie w trzech wagonach dopuszczalnego poziomu PH_3 nie pobierano z nich próbek nasion rzepaku do oceny wstępnej. W protokole kontroli partii towarów objętych kontrolą graniczną nr IMP.671.1/1166/17 z dnia 24.04.2017 r. podano m.in., że: poddano analizie dokumenty, nie dokonano natomiast oceny warunków transportu i składowania oraz oględzin i oceny bezpieczeństwa zdrowotnego z uwagi na przekroczenie dopuszczalnego stężenia fosforowodoru, co mogło stanowić zagrożenie życia lub zdrowia osoby przeprowadzającej kontrolę sanitarną.

W wyniku przeprowadzonej kontroli granicznej wydano świadectwo niespełnienia wymagań zdrowotnych przez środek spożywczy przekraczający granicę nr IMP.671.1/1165/17 z którego wynikało, że nasiona rzepaku objęte wnioskiem nr IMP.671.1/1166/17 nie spełniają wymagań zdrowotnych i nie mogą być przeznaczone do spożycia przez ludzi. Z powodu niespełnienia przez towar wymagań został on skierowany do zwrotu przez granicę kraju do nadawcy. W wydanej decyzji ustalono opłatę w wysokości 165 zł za przeprowadzenie czynności granicznej kontroli sanitarnej partii nasion rzepaku importowanego z Ukrainy. Opłatę ustalono zgodnie z rozporządzeniem MZ z dnia 8 maja 2009 r. Graniczny Inspektor wydał dnia 25.04.2017 r. decyzję nr IMP.671.1/1166/17 o wstrzymaniu wprowadzenia na teren Polski partii nasion rzepaku oraz o zwróceniu towaru z granicy do nadawcy.

(dowód: akta kontroli, str. 200-224, 79-83)

c) Dnia 15 maja 2017 r. przedstawiciel importera złożył w Punkcie Kontroli w Hrubieszowie wnioski o dokonanie granicznej kontroli sanitarnej środka spożywczego w postaci partii ziarna rzepaku przewożonych z Ukrainy pięcioma wagonami o wadze netto 299.000 kg. Wniosek zarejestrowano w rejestrze granicznych kontroli sanitarnych Granicznej Stacji pod numerem 1427. Do wniosku załączono: 5 certyfikatów jakości producenta w języku ukraińskim, 2 faktury w języku angielskim, 5 listów przewozowych (SMGS) oraz 5 świadectw fitosanitarnych w języku ukraińskim i angielskim. Załączono również oświadczenie importera w języku polskim, z którego wynikało, że nasiona rzepaku przeznaczone są do przerobu na cele spożywcze oraz świadectwa fumigacji (zakończonych 27.04.2017 r.) i degazacji (zakończonych 10.05.2017 r.) wydane w języku ukraińskim, a także certyfikaty analiz toksykologicznych, GMO i jakościowych w języku angielskim i polskim. Czynności granicznej kontroli sanitarnej rozpoczęto od identyfikacji numerów wagonów wchodzących w skład partii. Wysokość zasypu nasion rzepaku od dna leja wysypowego wagonu do górnego poziomu nasion pod włazem zasypowym wynosiła ok. 4,0 m, pomiędzy lejami ok. 3,0 m. Po otwarciu przez pracownika LHS oplombowanych górnych otworów zasypowych pierwszego wagonu sprawdzanej partii prowadzący graniczną kontrolę sanitarną dokonał za pomocą czujnika pomiaru fosforowodoru, którego stężenie w przestrzeni ładunkowej przekraczało dopuszczalny poziom - 0,14 mg/m³. Kontrolę przerwano, a przedstawiciel importera skierował całą partię pięciu wagonów do badań szczegółowych. Z raportu nr 46/1001342-10 z dnia 15.05.2017 r. wynika, że stężenie fosforowodoru w pierwszym wagonie przekraczało poziom dopuszczalny i wynosiło 0,19 mg/m³, a w czterech pozostałych obecności tego gazu nie stwierdzono. Uwzględniając powyższe przedstawiciel importera złożył dnia 15.05.2017 r. wniosek o podział zgłoszonej partii nasion rzepaku na dwie partie (pierwsza składająca się z jednego wagonu, w którym przekroczony był poziom PH₃ oraz druga składająca się z czterech wagonów, gdzie poziom fosforowodoru nie został przekroczony). Cztery wagony z drugiej partii poddano granicznej kontroli sanitarnej poprzez pobranie próbek, wymieszanie ich i przygotowanie uśrednionej próbki. Próbkę pobierano a pomocą próbnika komorowego o wysokości roboczej ok. 1,60 m. Z dokumentów będących w posiadaniu Punktu Kontroli w Hrubieszowie wynika, że wagon w którym dnia 15.05.2017 r. stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego poziomu fosforowodoru, po raz pierwszy został zgłoszony do granicznej kontroli sanitarnej 14 kwietnia 2017 r. i decyzją Granicznego Inspektora nr 1069 z tego dnia o wstrzymaniu wprowadzenia na teren Polski nasion rzepaku o masie netto 60.450 kg został cofnięty na teren Ukrainy po ujawnieniu obecności szkodników. Dnia 2 maja 2017 r. został ponownie zgłoszony do granicznej kontroli sanitarnej i cofnięty z uwagi na przekroczony poziom fosforowodoru, a dnia 15 maja 2015 r. został zgłoszony po raz trzeci do granicznej kontroli sanitarnej i ponownie cofnięty z tego powodu.

(dowód: akta kontroli, str. 225-226, 84-85)

Odnośnie długości próbnika za pomocą którego pobierano próbki nasion rzepaku podczas granicznych kontroli sanitarnych dnia 24.04.2017 r. i 15.05.2017 r., objętych oględzinami NIK, Graniczny Inspektor wyjaśnił, że *pobieranie prób rzepaku z wagonów kolejowych do wstępnej oceny bezpieczeństwa zdrowotnego jednego asortymentu towaru objętego graniczną kontrolą sanitarną prowadzi się w oparciu o normę PN-EN ISO 542 Nasiona Oleiste – Pobieranie próbek. Wagony często są o różnych gabarytach i różnej wysokości zasypowej. Zastosowany w konkretnym dniu próbnik o długości około 160 cm z pięcioma komorami, pozwolił pobrać próby rzepaku z pięciu poziomów co przy 12 punktach poboru z wagonu pozwoliło uzyskać reprezentatywną próbę rzepaku do wstępnej oceny. W najbliższym czasie poczynione będą starania zakupu próbnika dłuższego, aby w przypadku większych wagonów pobierane próby były bardziej reprezentatywne.*

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

W związku z przedkładaniem do granicznej kontroli sanitarnej dokumentów w języku innym niż język polski lub inny język urzędowy UE, Graniczny Inspektor wyjaśnił, że *zgodnie z art. 81 ust. 2 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia, niezbędna do dokonania granicznej kontroli sanitarnej dokumentacja jest przedkładana w języku polskim lub w innym języku urzędowym UE. Jednocześnie państwowy graniczny*

inspektor sanitarny ze względu na bezpieczeństwo żywności może zażądać uwierzytelnionego tłumaczenia dokumentacji przedłożonej w innym języku UE. W przypadku kiedy takie tłumaczenie jest niezbędne zobowiązujemy stronę do tłumaczenia odpowiednich dokumentów. W przyszłości będziemy częściej korzystać z możliwości jakie daje nam cytowana wyżej ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia w tym zakresie.

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

W zakresie braku jednolitego podejścia i procedur wewnętrznych dotyczących postępowania w przypadku podziału partii towaru, związanego z cofnięciem jej części do nadawcy, Graniczny Inspektor wyjaśnił, że *opisany sposób postępowania przy granicznej kontroli sanitarnej partii rzepaku w dniu 24.04.2017 r. zdarza się sporadycznie. W najbliższym czasie bez zbędnej zwłoki sformalizowany zostanie jednoznacznie sposób postępowania przy dzieleniu przesyłki przez importera w przypadku kwestionowania pojedynczych wagonów w partii. Sposób postępowania opisany w powyższym przypadku zostanie ujęty w istniejącej instrukcji postępowania IR-P/01 Postępowanie w trakcie wykonywania czynności kontrolnych.*

(dowód: akta kontroli, str. 65-67)

Analiza dokumentacji związanej z losowo wybranymi 50 granicznymi kontrolami sanitarnymi, prowadzonymi w Punktach Kontroli w Hrebennem i Hrubieszowie w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 15 maja 2017 r., gdzie krajem docelowym importowanych zbóż, nasion rzepaku i ziarna słonecznika była Polska, wykazała kompletność dokumentów załączanych do wniosku o przeprowadzenie granicznej kontroli sanitarnej oraz świadectw, protokołów i decyzji o ustaleniu opłat za przeprowadzone czynności.

(dowód: akta kontroli, str. 61-63)

4. Odmowy wprowadzenia na teren Polski i zwroty zbóż i nasion oleistych do nadawcy

W wyniku granicznych kontroli sanitarnych prowadzonych przez Graniczną Stację:

- w roku 2015 Graniczny Inspektor wydał siedem decyzji o wstrzymaniu wprowadzenia na teren Polski środków spożywczych i zwrocie towaru z zagranicy do nadawcy. Wszystkie z nich dotyczyły partii nasion rzepaku o łącznej masie netto 630.290 kg. Dwie decyzje dotyczyły partii nasion rzepaku przewożonych transportem samochodowym z Ukrainy przez DPG w Hrebennem - jedna z powodu obecności szkodników, a druga przekroczonego najwyższego dopuszczalnego stężenia PH₃. Pięć decyzji dotyczyło partii nasion rzepaku przewożonych wagonami kolejowymi z Ukrainy przez KPG w Hrubieszowie – dwie z powodu obecności szkodników, a trzy przekroczonego poziomu PH₃;
- w roku 2016 Graniczny Inspektor wydał 119 decyzji o wstrzymaniu wprowadzenia na teren Polski środków spożywczych i zwrocie towaru z zagranicy do nadawcy, 118 z nich dotyczyło partii nasion rzepaku o łącznej masie netto 12.610.350 kg, a jedna transportu chałwy słonecznikowej (przyczyną wstrzymania było niewłaściwe opakowanie tego środka spożywczego). Wszystkie partie nasion rzepaku przewożone były wagonami kolejowymi z Ukrainy przez KPG w Hrubieszowie. Cztery decyzje o wstrzymaniu wynikały z niewłaściwej jakości zdrowotnej partii nasion – pogorszenia cech organoleptycznych, 15 przekroczenia najwyższego dopuszczalnego stężenia PH₃, a 99 obecności w nasionach rzepaku szkodników;
- w roku 2017 (do 13.04.) Graniczny Inspektor wydał 11 decyzji o wstrzymaniu wprowadzenia na teren Polski środków spożywczych i zwrocie towaru z zagranicy do nadawcy, wszystkie dotyczyły nasion rzepaku przewożonych wagonami kolejowymi z Ukrainy przez KPG w Hrubieszowie. W czterech przypadkach przyczyną wstrzymania było przekroczenie najwyższego dopuszczalnego stężenia PH₃, a w siedmiu obecności szkodników.

(dowód: akta kontroli, str. 141-146)

Mając powyższe na uwadze dnia 11 października 2016 r. Graniczny Inspektor poinformował importera nasion rzepaku, że od połowy września 2016 r. na KPG w Hrubieszowie

kwestionowane są liczne partie rzepaku sprowadzane przez tę firmę z Ukrainy do Polski. Zła jakość zdrowotna rzepaku wynika z obecności żywych szkodników nasion (rodzina rozkruszkowatych) oraz w pojedynczych przypadkach przekroczenia najwyższego dopuszczalnego stężenia fosforowodoru (środka używanego do fumigacji) w przestrzeni ładunkowej środków transportu (wagonach kolejowych). Niepokojącym zjawiskiem, po zwroceniu towaru do nadawcy, jest fakt ponownego importu tego samego towaru bez jakichkolwiek działań mających na celu dostosowanie środka spożywczego – rzepaku do wymagań prawa wspólnotowego, w tym konkretnym przypadku bez właściwej fumigacji i skutecznej degazacji rzepaku. Takie postępowanie jest niewłaściwe, stanowi zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa osób dokonujących kontroli sanitarnych, jak również innych mających kontakt z przewożonym towarem. Dodatkowo powyższe działania dezorganizują pracę na terenie KPG w Hrubieszowie wszystkim jednostkom zarządzającym przejściem i służbom granicznym. Przekazując te informacje proszono o szybką i zdecydowaną reakcję firmy, zmierzającą do poprawy jakości rzepaku importowanego z Ukrainy do Polski.

Ponownie dnia 3 listopada 2016 r. Graniczny Inspektor poinformował importera nasion rzepaku, że od połowy września 2016 r. na KPG w Hrubieszowie kwestionowane są liczne partie rzepaku sprowadzane przez tę firmę z Ukrainy do Polski. Zła jakość zdrowotna rzepaku wynika z obecności żywych szkodników nasion (rodzina rozkruszkowatych). Roztocza zwane rozkruszkami są szkodnikiem magazynowym o dużym znaczeniu sanitarnym, a żywność nimi zanieczyszczona może być przyczyną uszkodzenia ścian jelit, wywoływać biegunki i stany zapalne przewodu pokarmowego oraz może powodować u ludzi odczyny alergiczne. Obecność guaniny w odchodach roztoczy sprzyja rozwojowi drobnoustrojów (bakterii i grzybów wywołujących pleśnie). Roztocza charakteryzują się tą samą mikroflorą, która występuje w środowisku ich bytowania, przyczyniają się do przenoszenia bakterii chorobotwórczych tj. Salmonella, E.coli, mogą także przenosić pleśnie i grzyby w tym toksynotwórcze. Żerowanie roztoczy prowadzi do niekorzystnych zmian i psucia się żywności, zanieczyszczone środki spożywcze mają stęchły, „miodowy” zapach oraz zmienioną barwę i konsystencję (wg opinii Zakładu Bezpieczeństwa Żywności Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie). W związku z powyższym proszono o informację dot.:

- sposobu wykorzystania rzepaku po procesie fumigacji, zawierającego martwe szkodniki (rozkruszki) do produkcji olejów spożywczych,
- zabiegów technologicznych, które są przeprowadzane w celu wyeliminowania martwych szkodników z rzepaku w procesie przetwarzania w zakładach tłuszczowych,
- zabiegów w procesach rafinowania oleju gwarantujących właściwą jakość zdrowotną olejów produkowanych z surowca zanieczyszczonego martwymi rozkruszkami i substancjami znajdującymi się w rzepaku w efekcie bytowania tych szkodników.

(dowód: akta kontroli, str. 74-75)

Dnia 16 listopada 2016 r. importer poinformował Granicznego Inspektora, że rzepak po procesie fumigacji dostarczany do Zakładów Tłuszczowych w Bodaczowie przeznaczony jest do produkcji oleju jadalnego. Rzepak poddawany jest procesowi czyszczenia, a zanieczyszczenia z tego procesu przekazywane są do utylizacji w ramach pozwoleń, które posiada producent. Odnośnie zabiegów wykonywanych w procesie rafinowania, które eliminują substancje znajdujące się w rzepaku w efekcie bytowania szkodników nasion i gwarantują właściwą jakość zdrowotną olejów poinformowano, że olej poddawany jest następującym procesom:

- bielenie oleju w temp. 115 stopni C z zastosowaniem ziemi bielącej z dodatkiem węgla aktywnego,
- filtrowanie,
- deodoryzacja przy użyciu wysokich temperatur (240 stopni C) w próżni – w procesie tym substancje znajdujące się w rzepaku w efekcie bytowania szkodników zostają w postaci pary wydalone z oleju.

(dowód: akta kontroli, str. 76)

5. Działania podejmowane od lipca 2016 r. na wniosek Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Dnia 26 września 2016 r. Główny Inspektor Sanitarny przekazał do państwowych granicznych i wojewódzkich inspektorów sanitarnych pismo znak GIS-BŻ-PR-022-196/AK/16/8, w którym poinformował, że do Głównego Inspektoratu Sanitarnego wpłynęło kolejne pismo z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie napływających do resortu rolnictwa sygnałów dotyczących niekontrolowanego importu z Ukrainy do Polski ziarna zbóż, w szczególności pszenicy i kukurydzy. W ww. piśmie poproszono o przekazanie aktualnych informacji na temat ilości i zakresu przeprowadzonych kontroli zbóż importowanych z Ukrainy. Adresaci poproszeni zostali o wypełnienie załączonej tabeli (dane za okres od 14 lipca do 23 września 2016 r.) i przesłanie jej drogą elektroniczną w terminie do 29 września 2016 r.

Z przekazanych przez Granicznego Inspektora, w wyznaczonym terminie, danych dotyczących kontroli granicznej ziarna zbóż importowanych z Ukrainy wynikało, że w ww. okresie graniczną kontrolą sanitarną na DPG w Hrebennem i KPG w Hrubieszowie objęto 21 partii pszenicy o masie netto 462 tony. Zakres kontroli obejmował: przegląd i ocenę dokumentacji, ocenę warunków transportu oraz oględziny partii towaru, obejmujące wstępną ocenę organoleptyczną i ocenę w kierunku widocznych zanieczyszczeń biologicznych i innych. W trakcie przeprowadzonych kontroli nie pobierano próbek do badań laboratoryjnych, nie były również wydawane decyzje o wstrzymaniu wprowadzenia tych partii na teren Polski. Nie przedstawiano również dodatkowych spostrzeżeń dotyczących importu zbóż.

Dnia 19 listopada 2016 r. Główny Inspektor Sanitarny przekazał do państwowych granicznych i wojewódzkich inspektorów sanitarnych kolejne pismo znak GIS-BŻ-PR-022-196/AK/KP/16/11 o identycznej treści jak w piśmie z dnia 26.09.2016 r. Adresaci poproszeni zostali o wypełnienie załączonej tabeli (dane za okres od 24 września do 30 października 2016 r.) i przesłanie jej drogą elektroniczną.

Z przekazanych przez Granicznego Inspektora danych dotyczących kontroli granicznej ziarna zbóż importowanych z Ukrainy wynikało, że w okresie tym graniczną kontrolą sanitarną na DPG w Hrebennem i KPG w Hrubieszowie objęto 14 partii pszenicy orkisz o masie netto 308 ton i 3 partie pszenicy durum o masie 66 ton (razem 374 tony). Zakres kontroli obejmował: przegląd i ocenę dokumentacji, ocenę warunków transportu oraz oględziny partii towaru obejmujące wstępną ocenę organoleptyczną i ocenę w kierunku widocznych zanieczyszczeń biologicznych i innych. W trakcie przeprowadzonych kontroli nie pobierano próbek do badań laboratoryjnych, nie wydawano również decyzji o wstrzymaniu wprowadzenia tych partii na teren Polski. W dodatkowych spostrzeżeniach dotyczących importu zbóż stwierdzono, że szczegółowy wykaz towarów podlegających granicznej kontroli sanitarnej określa rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 8 grudnia 2011 r. Kukurydza, żyto i jęczmień nie podlegają granicznej kontroli sanitarnej, ponieważ nie są ujęte w tym rozporządzeniu.

(dowód: akta kontroli str. 69-73)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK uważa za celowe opracowanie przez Granicznego Inspektora wewnętrznej procedury postępowania w przypadku konieczności podziału partii towaru zgłoszonego do granicznej kontroli sanitarnej na części o różnej kwalifikacji ze względu na wymogi zdrowotne, tj. na część spełniającą wymagania zdrowotne i część niespełniającą tych wymagań, cofaną do nadawcy, tak jak miało to miejsce podczas oględzin NIK przeprowadzonych w dniach 24.04.2017 r. i 15.05.2017 r. W ramach tej procedury ustalony powinien być m.in. wzór wniosku o podział partii towaru zgłoszonej do granicznej kontroli sanitarnej, składanego przez przedstawiciela importera w punktach

kontroli GSS-E oraz ustalony sposób dokumentowania tego podziału w rejestrze granicznych kontroli sanitarnych.

2. Według NIK, w celu wyeliminowania skutków ewentualnego rozsortowania ładunku, należy rozważyć pobieranie próbek do oceny wstępnej zbóż i nasion roślin oleistych poddawanych granicznej kontroli sanitarnej za pomocą próbniaka cylindrycznego o długości ok. 3,0 m lub sondy silosowej. Wykorzystywane obecnie przez GSS-E próbniaki cylindryczne o długości roboczej ok. 1,6 m, nie zapewniają możliwości pobrania próbek z dolnej części wagonu, który wypełniony jest nawet do wysokości ponad 3,0 m.
3. NIK zwraca uwagę, że w niektórych analizowanych przypadkach GSS-E nie egzekwowała, od osób odpowiedzialnych za przywożony towar, przestrzegania obowiązku przedłożenia dokumentów niezbędnych do dokonania granicznej kontroli sanitarnej w języku polskim lub innym języku urzędowym Unii Europejskiej (UE). Dopuszczano przedkładanie do tych celów części niezbędnych dokumentów sporządzonych jedynie w języku ukraińskim lub mołdawskim.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁸, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Lublinie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Lublin, dnia 23 sierpnia 2017 r.

Krzysztof Maliszewski
doradca techniczny

Dyrektor
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Lublinie
Edward Lis

/ - /

/ - /

.....
Podpis

.....
Podpis

⁸ Dz. U. z 2017 r. poz. 524 – dalej: ustawa o NIK.